

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки та освіти

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Родинне виховання і сімейна педагогіка

Освітньо-професійна програма для всіх ОП
(шифр і назва напрямку підготовки)

Спеціальність: _____
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

факультет _____
(назва факультету)

2020-2021 н. р.

Робоча програма з навчальної дисципліни «Родинне виховання і сімейна педагогіка» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» за напрямом підготовки 01 Освіта.

Розробник: Хаджинова І.В., асистент кафедри педагогіки та освіти

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки та освіти
Протокол № 1 від 28.08.2020

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 - Освіта Напрямок підготовки Для всіх ОП	Варіативна	
Модулів – 2	Спеціальність: Для всіх ОП	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання - 1		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		5-й	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,5 самостійної роботи студента – 3,5	Освітній рівень: бакалавр	Лекції	
		16 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	8 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60 год.	77 год.
		Індивідуальні завдання:	
		1 год.	1 год.
Вид контролю:			
залік			

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 66%

для заочної форми навчання – 86 %

Мета та завдання навчальної дисципліни

«Родинне виховання і сімейна педагогіка» як навчальна дисципліна має на меті забезпечити студентів знаннями про специфіку сімейного виховання; роль батьків і інших членів родини у формуванні особистості дитини; шляхи і засоби сімейного виховання дітей; методи педагогічного впливу батьків і доцільність їх використання; формування професійних вмінь педагога використовувати знання педагогіки сім'ї для аналізу її виховної функції та планування і організації педагогічної взаємодії вчителя закладу освіти і сім'ї спрямованої на різнобічний розвиток дитини шкільного віку.

Завдання:

1. формування понять про сімейну педагогіку як науку;
2. висвітлення сутності сімейної педагогіки та родинного виховання як цілісної системи, науково-методологічних засад даної дисципліни;
3. надання студентам знань теоретичних положень родинної педагогіки;
4. планування та застосовування шляхів і форм організації взаємодії сімейного виховного середовища дитини із шкільним середовищем її розвитку – професійним педагогічним та дитячим.

Відповідно ОПП дисципліна «Родинне виховання і сімейна педагогіка» сприяє досягненню таких навчальних результатів:

Результати навчання	Шифр результат у навчання
Знання психології та педагогіки, змісту й вимог Державного стандарту початкової освіти, теорії початкової освіти, методик та методів навчання та виховання молодших школярів, можливостей і умов їх застосування для підвищення ефективності освітнього процесу.	PH 1
Знання документів, які регламентують професійну поведінку вчителя, визначають деонтологічні принципи його педагогічної діяльності;	PH 2
Знання форм і методів науково-методичної роботи, основ організації наукового дослідження;	PH 5
Вміння аналізувати основні напрями реформування освіти в Україні; формулювати проблеми й оцінювати переваги і загрози проведення реформ початкової освіти;	PH 7
Вміння здійснювати аналіз власної викладацької діяльності та пізнавальної діяльності учнів, визначати показники якості знань та вмінь, рівня вихованості молодших школярів.	PH 13

Вміння проводити педагогічне дослідження, використовуючи теоретичні та емпіричні методи дослідження педагогічних явищ і процесів; коректно оформляти результати дослідної роботи.	PH 15
---	-------

**Відповідно ОПШ дисципліна «Родинне виховання і сімейна педагогіка»
як навчальна дисципліна забезпечує формування та розвиток таких
компетентностей:**

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог.
Загальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> • Здатність діяти громадянські свідомо на основі загальнолюдських ціннісних орієнтирів, вміння застосовувати основні принципи функціонування сучасного суспільства сталого розвитку та його соціальних інститутів в умовах ринкових відносин, дотримуватися основ безпеки професійної діяльності та здорового способу життя. (КЗ-1) • Здатність до збору, обробки, збереження, продукування, передачі й аналізу професійно важливої інформації з різних джерел. (КЗ-2) • Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію; працювати в команді з дотриманням етичних норм та цінностей мультикультурного суспільства; спілкуватися рідною та іноземною мовами усно та письмово. (КЗ-3) • Здатність розвивати вміння вчитися упродовж життя з високим ступенем автономії, розробляти власну траєкторію саморозвитку упродовж життя. (КЗ-4) • Здатність взаємодіяти з громадськістю, батьками учнів, ЗМІ, демонструючи професійно-педагогічні якості, виявляючи навичками публічного мовлення і аргументації (КЗ-5)
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	<ul style="list-style-type: none"> • Соціально-психологічна. Здатність до застосування знань про особливості комунікативної діяльності учнів класу, взаємостосунки вчителя та учнів, закономірності педагогічного спілкування, соціальної ситуації, ситуацій міжособистісної взаємодії; вміння застосовувати ці знання у моделюванні освітнього процесу в початковій школі. (КП-11) • Психологічно-фасилітативна компетентність. Здатність до усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини; здатність сприяти творчому становленню молодших школярів та їхній індивідуалізації. (КП-13).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні основи сімейної педагогіки

Тема 1. Сімейна педагогіка та родинне виховання як галузь наукових знань

Поняття про сімейну педагогіку як науку і навчальну дисципліну. Предмет і завдання курсу. Основні поняття. Місце сімейної педагогіки в системі наук про людину. Актуальні проблеми сімейної педагогіки.

Основні джерела розвитку сімейної педагогіки. Виникнення і розвиток сімейного виховання в Україні. Роль сімейного виховання у житті людини. Традиційні шляхи розвитку сімейного виховання. Основні специфічні ознаки сімейного виховання, його відмінність від суспільного.

Тема 2. Сім'я як мала соціальна група

Поняття про сім'ю. Сім'я – найважливіший інститут соціалізації особистості. Функції сім'ї. Фази розвитку сім'ї. Типи сімей. Сім'я і шлюб. Система ціннісних орієнтацій сім'ї. Система моральних цінностей. Особливості та перспективи розвитку сучасної родини. Поняття про спосіб життя сім'ї та його параметри: соціально-культурний, соціально-економічний, техніко-гігієнічний, демографічний. Умови створення психологічно здорової сім'ї.

Тема 3. Роль батька і матері у вихованні дітей

Народна педагогіка про роль матері і батька у вихованні дітей. Функції батька і матері у вихованні дітей. Вплив матері на виховання дитини. Особливості батьківської взаємодії з дітьми.

Тема 4. Психолого-педагогічні проблеми виховання дітей в сім'ї

Роль сім'ї в процесі формування особистості дитини. Біологічне та соціальне у розвитку дитини.

Проблема виховання однієї дитини в сім'ї. Багатодітні сім'ї. Особливості виховання близнюків. Діти без батьків. Діти у прийомній родині. Виховання обдарованої дитини.

Тема 5. Виховний потенціал сім'ї

Вимоги щодо родинного виховання. Родинний дім. Батько та мати як вихователі. Авторитет батьків. Роль бабусі та дідуся у вихованні дитини. Взаємодія дитини з братами та сестрами. Любов та повага в родині як моральні цінності. Особливості домашнього виховання.

Тема 6. Традиції родинного виховання

Змістовні компоненти народної педагогіки. Традиції родинного виховання. Основні види сімейних традицій. Традиції виховання дітей у сім'ї у наукових поглядах педагогів минулого: Ж.-Ж. Руссо, І.Г. Песталоцці,

П.Ф. Лесгафта, Л.М. Толстого, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, К.Д. Ушинського та ін.

Змістовий модуль 2. Методика сімейного виховання

Тема 1. Зміст родинно - сімейного виховання

Концепція сімейного виховання про основні напрямки виховання. Мета виховання дітей в родині. Національне виховання як фактор цілісного формування особистості. Провідні напрямки виховання дітей в сім'ї: моральне, трудове, розумове, статеве, художньо-естетичне, героїко-патріотичне, правове, формування духовності, родинно-побутової культури. Шляхи реалізації концепції.

Структурні елементи процесу сімейного виховання: мета виховання, сучасні завдання виховання, закономірності виховного впливу на дітей, принципи виховання, зміст виховання, форми організації виховання в сім'ї, методи, прийоми, засоби виховання дітей, результати сімейного виховання.

Мета сімейного виховання в різних типах суспільно-економічних формацій. Компоненти процесу сімейного виховання: свідомість особливості, її емоційно-почуттєва сфера, навички поведінки. Основні ідеї вибору змісту сімейного виховання: реалізм мети виховання, базова культура батьків, національна основа виховання, спільна діяльність батьків і дітей, культура життєвого самовираження в родині; особистісна спрямованість виховання, доброзичливість до всіх членів сім'ї. Концепція національного виховання про психолого-педагогічний аспект готовності педагога до здійснення виховної роботи з родиною учнів.

Тема 2. Методи сімейного виховання

Система методів сімейного виховання, її характеристика (виховні впливи: когнітивні, емоційні, поведінкові). Авторитет батьків. Види авторитету (формальний, функціональний, особистий). Сутність та зміст батьківського авторитету. Методи та засоби сімейного виховання. Прийоми виховання. Класифікація методів виховання.

Методи формування свідомості особистості. Розповідь як метод емоційного впливу на дитину. Роз'яснення та особливості його використання. Навіювання й умовляння як різновиди роз'яснення. Бесіда з дітьми як метод виховання. Особливості індивідуальної бесіди батьків з дитиною. Метод позитивного прикладу. Психологічна основа прикладу.

Методи формування досвіду суспільної поведінки й діяльності. Батьківська вимога. Форми вимоги (пряма, опосередкована). Опосередковані вимоги: прохання, довір'я, осуд, погроза.

Вправи як метод виховання дітей в сім'ї. Метод привчання дитини. Умови застосування методу привчання. Доручення як метод формування досвіду відповідальної поведінки в сім'ї. Метод виховуючих ситуацій. Прийоми створення виховуючих ситуацій: творчі, гальмуючі.

Методи стимулювання і діяльності дітей. Функції методів: регулювання, коригування, стимулювання. Змагальні методи та особливості їх застосування в сім'ї. Метод заохочення. Види заохочення. Покарання як негативний метод впливу на дитину. Види покарання. Умови підвищення виховної ефективності заохочення і покарання в сім'ї. Батьківський контроль.

Тема 3. Концепція сімейного виховання А. С. Макаренка

Погляди А.С.Макаренка на сімейне виховання. «Книга для батьків» - своєрідна енциклопедія сімейного виховання, А.С.Макаренка про батьківський авторитет. Види негативного авторитету батьків. Основні принципи батьківського виховання: заохочення дитини з малечку до праці, привчання дитини переборювати перешкоди, ігрова діяльність,

Тема 4. Батьківська педагогіка В. О. Сухомлинського

Особливості однієї дитини в сім'ї. Особливості виховання дітей-близнюків в сім'ї. Сухомлинський про батьківську любов. Твори В.О. Сухомлинського «Батьківська педагогіка», «Моральні цінності», «Лист молодому батькові», «Слово до батька», «Ми продовжуємо себе в дітях».

Тема 5. Стилi сімейного виховання

Стилi сімейного виховання. Критерії стилів сімейного виховання. Способи батьківської поведінки. Типи неадекватного ставлення до дитини. Аномальні стилі виховання дітей.

Тема 6. Сімейне виховання у різних країнах світу: культурний обмін

Особливості сімейного виховання у Європейських країнах. Сімейне виховання у країнах Сходу. Зарубіжні педагоги про родинне виховання (історичний експурс). Педагоги-новатори ХХ-ХХІ ст. про родинне виховання. Сучасна гуманна педагогіка про виховання дитини у родині.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с.р .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1. Загальні основи сімейної педагогіки												
Тема 1. Сімейна педагогіка та домашнє виховання як галузь наукових знань		2				4		2	2			
Тема 2. Сім'я як мала соціальна група		2				4						
Тема 3. Роль батька і матері у вихованні дітей		2				4						
Тема 4. Психолого-педагогічні проблеми виховання дітей в сім'ї		2	2			4						
Тема 5. Виховний потенціал сім'ї			2			4						
Тема 6. Традиції родинного виховання			2			4			2			
Разом за змістовим модулем 1		8	6			24		2	4			
Змістовий модуль 2. Методика сімейного виховання												
Тема 1. Зміст родинно - сімейного виховання		2				4		2				
Тема 2. Методи сімейного виховання		2				4						
Тема 3. Концепція сімейного виховання А.С.Макаренка			2			6						
Тема 4. Батьківська			2			6						

педагогіка В.О.Сухомлинськог о													
Тема 5. Стил сімейного виховання		2				4			2				
Тема 6. Вітчизняний та світовий досвід педагогіки сімейного виховання		2	2			6							
Тема 7. Сімейне виховання у різних країнах світу: культурний обмін			2			5			2				
Разом за змістовим модулем 2		8	8			35		2	4				
Модуль 2													
ІНДЗ						1						1	
Усього годин	90	16	14			1	59	90	4	8		1	77

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1.	Роль батька і матері у вихованні дітей Психолого-педагогічні проблеми виховання дітей в сім'ї	2	
2.	Виховний потенціал сім'ї	2	
3.	Традиції родинного виховання	2	
4.	Основні напрями сімейного виховання	2	
5.	Методи сімейного виховання	2	
6.	Концепція сімейного виховання А.С.Макаренка	2	5
7.	Батьківська педагогіка В.О.Сухомлинського	2	5
8.	Сімейне виховання у різних країнах світу: культурний обмін	2	5
	Разом	18	15

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Сімейна педагогіка як наука: предмет та завдання	2	4
2	Актуальні проблем сімейного виховання	2	4
3	Народна педагогіка про роль матері і батька у вихованні дітей	4	4
4	Типи сімей	4	4
5	Система ціннісних орієнтацій сім'ї	4	4
6	Вплив спадковості на розвиток дитини	3	4
7	Відмінність сімейного виховання від суспільного	4	4
8	Традиції сімейного виховання	3	4
9	Особливості домашнього виховання.	3	4
10	Принципи сімейного виховання	2	4
11	Умови створення психологічно здорової сім'ї	3	4
12	Сучасні зарубіжні і вітчизняні концепції сімейного виховання.	4	4
13	Спосіб життя сім'ї та його параметри	3	4
14	Організація дозвілля у сім'ї	3	4
15	Моральне виховання дітей в сім'ї	3	4
16	Виховання дитини у неповній сім'ї	3	4
17	Моральне виховання дітей в сім'ї	3	4
18	Естетичне виховання дітей в сім'ї	3	4
19	Фізичне виховання дітей в сім'ї	3	4
	Разом	59	77

9. Індивідуальні завдання

У процесі самостійної роботи студент пише есе на одну з актуальних проблем сімейного виховання.

10. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни використовуються лекції, розв'язування творчих завдань, заповнення таблиць, дискусії, конспектування, написання есе.

11. Критерії оцінювання студентів з дисципліни «Родинне виховання і сімейна педагогіка»

Робота на семінарському занятті	
1 бал	фрагментарне відтворення незначної частини навчального матеріалу.
2 бали	відтворення менше половини навчального матеріалу.
3 бали	демонстрація знань і розуміння основних положень навчального

	матеріалу з теми, правильна, але недостатньо обґрунтована відповідь;	
4 бали	відповідь повна, логічна, обґрунтована;	
5 балів	<ul style="list-style-type: none"> • демонстрація глибоких, міцних знань; • аргументоване використання набутих знань у нестандартних ситуаціях; • самостійний аналіз, оцінка, узагальнення навчального матеріалу; • повна та логічна відповідь на додаткові запитання за змістом теми. 	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання		
Логіка та глибина висвітлення досліджуваної проблеми сучасній психолого-педагогічній літературі.	у	0-10 балів
Правильність постановки завдань індивідуального навчально-дослідного завдання, методів, використаних в ході дослідження.	мети та	0-5 балів
Відповідність технічного літературного оформлення роботи вимогам. Відсутність мовних помилок.	та	0-5 балів
Творчий підхід до висвітлення досліджуваної проблеми, використання додаткових інформаційних ресурсів.		0-5 балів
Відсутність мовних помилок, науковий стиль викладення.		0-5 балів
Максимальна кількість балів		30

12. Засоби оцінювання

Перевірка конспектів лекцій, конспектів з підготовки до семінарських занять, оцінювання написання есе, відповідей на семінарських заняттях.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота														Сума
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2						ІЗ		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	ІЗ	100
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	10	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	

60-63	Е		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Використанням комп'ютерної техніки, мультимедійного проектора.

15. Методичне забезпечення

Опорні конспекти лекцій, навчально-методичний комплекс з дисципліни, нормативні документи.

16. Рекомендована література

Базова

1. Зверева О.А., Ганичева А.Н. Семейная педагогика и домашнее воспитание: учеб. пособ. для студ. вузов. М.: Академия, 2000.
2. Здоров'я дитини - від родини: колективна монографія / Беленька Г.В., Богініч О. Л., Машовець М. А. Київ: СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.
3. Кіт Г.Г., Тарасенко Г.С. Українська народна педагогіка. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 302 с.
4. Кравченко Т.В., Трубавина І.М. Допомога батькам у вихованні дітей. К.:Держсоцслужба, 2005.
5. Кузьмінський А.І, Омеляненко В.Л. Педагогіка родинного виховання. К.: Знання, 2006. 324 с.
6. Куликова Т. Семейная педагогика и домашнее воспитание: Учеб. пособие для студ. вузов. М., 2000.
7. Маценко Л.М. Педагогіка сімейного виховання: навч. посіб. для студ вищих навчальних закладів. К.: НУБПУ, 2015.
8. Родинна педагогіка: навч. – метод. посіб. / За ред.. А.А.Марушкевич. К.: Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.
9. Соціально-педагогічні засади профілактики насильства в сім'ї: науково-методичний посібник / Нац. акад. педагог. наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України; [авт. кол.: Пovalій Л. В., Постовий В.Г., Барило А.В. та ін.]. К.: Педагогічна думка, 2011. 230.

10. Специальная семейная педагогика. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: учебное пособие / под. ред. В.И. Селивестова, О.А. Денисовой, Л. М. Кобриной. М. : Владос, 2009. 358 с.
11. Школа для батьків / В. Бондаровська, О. Бабенко, О. Возіянова та ін. К.: Батискаф : Аванпост Прим, 2003. 320 с.

Допоміжна

1. Авдєєва Н.Н. Роль батька в розвитку дитини в ранньому віці / Дошкільне виховання. № 7. 2005.
2. Алексеенко Т. Ф. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах /Український соціум. К., 2008. С. 63-67.
3. Бойчук П.М. Педагогічний аналіз концепцій сімейного виховання А.С. Макаренка та В.О.Сухомлинського URL: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/ped_2008_1/2008-26-06/boychuk.pdf
4. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96 с.
5. Денисюк О. М. Раннє дитинство: стан, проблеми, перспективи розвитку / [О. М. Денисюк (кер. авт. кол.), Г.В. Беленька, О. Л. Богініч та ін.]. К.: Держ. ін-т пробл. сім'ї та молоді, 2003. 116 с.
6. Денисюк О. М. Виховання дітей раннього віку в сім'ї (за результатами соціологічних досліджень). Український соціум. 2004. № 1(3). С. 100 – 106.
7. Духовні потреби дітей України: Монографія / Під заг. ред. Ж.В. Петровича. К.: Видавничий дім «Калита», 2005. 108 с.
8. Зайченко І. Про деякі сучасні проблеми сімейного виховання в Україні / Вісник Прикарпатського університету. Івано-Франківськ: Плай, 2001. Вип. VI: Педагогіка. С. 115 – 124
9. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання /упоряд. Л. Галіцина. К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. С. 8-16.
10. Калениченко Н. Проблема родинного виховання в педагогічній спадщині К.Д.Ушинського. Педагогічні ідеї К.Д.Ушинського. К., 1974. С.143 – 155.
11. Книга для батьків: посібник до тренінгового курсу «Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі» / за заг. ред. Т. Ф. Алексеенко. К. : Науковий світ, 2006. 496 с .
12. Кравець В.П. Історія української школи і педагогіки. Тернопіль, 2004.
13. Коношенко С. Сімейне виховання як соціально-педагогічна проблема. Педагогіка і психологія професійної освіти. Львів, 2013. – № 1. С. 169 – 174.
14. Кузьминський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: навч. посіб. для студентів пед. вузів. К.: Знання Прес, 2008. 447 с.
15. Лохвицька Л. В. Розвивальне середовище для дітей раннього віку. Дошкільне виховання. 2003. № 11. С. 12–14.

- 16.Макаренко А.С. Книга для батьків. К.: Рад. школа, 1980. 327 с.
- 17.Макаренко А.С. Семья и воспитание детей // Избр. произв.: В 3-х т. К.: Рад. школа, 1985.
- 18.Макаренко А.С. Советы родителям // Избр. Произв.: В 3-х т. Т. 3. К.: Рад. школа, 1985.
- 19.Методичні рекомендації до програми розвитку та виховання дитини раннього віку «Зернятко» / [О.Л. Богініч, А.М. Гончаренко, В.А. Карпішина, О.Л. Кононко (наук. керівник)]. К.: Кобза, 2004. 188 с.
- 20.Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. 4-те вид., допов. К.: Кондор, 2007. 656 с.
- 21.Нич О. К.Д.Ушинський про родинне виховання. URL: [http:// dspace.pnpu.edu.ua /bitstream/123456789/7718/1/Nich.pdf](http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7718/1/Nich.pdf)
- 22.Павленко Л. Сучасні цінності сімейного виховання / Сімейні цінності в контексті формування гармонійної особистості. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp181/25Pavlenko_L.pdf
- 23.Педагогічні задачі і завдання для батьків / За ред. В.Г. Постоного. К.: 2011. 189с.
- 24.Рощина Л.О., Корбань Л.О. Проблема сімейного виховання в педагогіці А.С.Макаренка URL: [http://dspace.nbuu.gov.ua /bitstream/handle/123456789/85489/21-Roshchina.pdf?sequence=1](http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/85489/21-Roshchina.pdf?sequence=1)
- 25.Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О.Сухомлинський. К.: Рад. школа, 1979. 151 с.
- 26.Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибр. Твори: У 5-ти т. К., 1976. Т. 1.
- 27.Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю в Україні: теорія та методика : [монографія]. Харків : «Нове слово», 2007. 395 с.
- 28.Хомишак О. Образ батька крізь призму «Батьківської педагогіки» В.О. Сухомлинського / Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. № 30. 2009. С. 258.
- 29.Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. М.: ЭКСМО Пресс, 2000.
- 30.Щербакова К. Й., Григоренко Г. І. У сім'ї росте дитина. К.: Неопалима купина, 2006. 240 с